

Suçlu mu? Suçsuz mu?

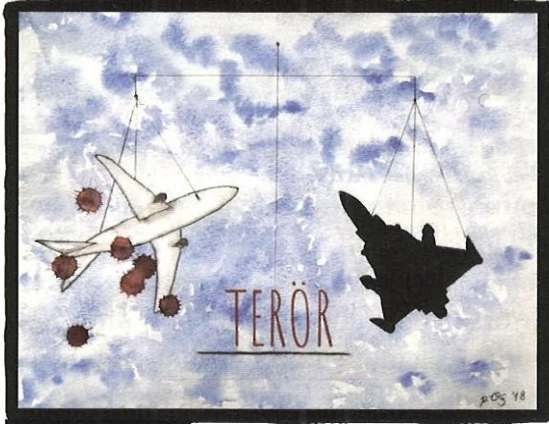
Yoksa İnsanlık Onuru mu?

Hukuk Defterleri Dergisi,
Mart/ Nisan 2018

Pınar Özmen

Schirach savcının konuşmasını ne kadar hukukun üstünlüğü ne kadar İnsan onuru ne kadar hukuk felsefesi metinlerine atıfta bulunarak, çok ikna edici şekilde hazırlamış olsa da, milliyetçilik ve vatanseverlik kavramları karşısında bir anda gücünü kaybediyor.

Selin Aksoy
Avukat

Pınar Özmen

Türkiye'de Suç-1 ve Suç-2 kitapları ile tanınan ve aynı zamanda bir ceza avukatı olan Ferdinand von Shirach'ın "Terör" oyunu Bakırköy Belediye Tiyatrosu'nun bu sezonki oyunları arasında yer alıyor ve hakkını vermek gerekiyor ki, şahane bir biçimde sahneleniyor. Ancak biz bu yazımızda, sahnelenme teknikleri veya oyunculuklar yerine daha çok oyunun içeriğine, metnine ve tartıştığı öze odaklanacağız.

Dünya çapında 75 tiyatrodan aynı anda oynanan ve interaktif bir oyun niteliğinde olan oyun, baştan sonra mahkeme salonunda geçiyor ve bir yargılamayı konu ediniyor. 164 sivil yolcusu bulunan bir Lufthansa uçağı, bir terörist tarafından kaçırılarak o sırada 70.000 kişinin bulunduğu bir futbol stadyumuna düşürülecektir. Bunu Önlemek amacıyla olay yerine gönderilen Alman

Hava Kuvvetlerinin savaş jet pilotu Binbaşı Lars Koch uçaktaki 164 kişinin hayatı ile stadyumdaki 70.000 kişinin hayatı arasında bir seçim yapmak zorunda kalıyor ve Anayasaya aykırı hareket ederek son anda uçağı düşürüyor, böylece İçindeki sivil yolcuların ölümüne neden oluyor. Oysa Alman Anayasa Mahkemesi kararına göre hiç kimsenin yaşamı diğerinin yaşamına üstün tutulamaz ve ölçülemez. Bu nedenle Lars Koch tutuklanıyor ve yargılamasına başlanıyor. Kararı vermek ise seyircilere bırakılıyor: Suçlu mu? Suçsuz mu?

Bakırköy Belediye Tiyatrosu'nda salona girerken seyirciye Üzerinde beyaz zemine siyah harflerle "suçlu" ve "suçsuz" yazan oy pusulaları veriliyor ve duruşmanın sonunda sahneye kapalı bir sandık getiriliyor, seyirci bunlardan birini yırtarak sandığın İçine atıyor ve mahkeme tarafından sayım yapılarak çıkan sonuca göre (suçlu ya da suçsuz) hâkim Önceden hazırlanmış bir metni (gerekçeyi) okuyor.

Sanık Lars Koch'un avukatı, onun 70.000 kişinin ölümünü engelleyen bir kahraman olduğunu İddia ederken, savcı onu yasalara aykırı davranarak uçtakilerin ölümüne neden olmakla suçluyor. Ancak yargılama

esnasında ortaya çıkan bazı gerçekler, 70.000 kişinin hayatına karşı 164 kişinin hayatının feda edilmesi ya da fayda- zarar ilişkisi bakımından daha karmaşık bir resmi bize sunuyor. Çünkü oyun ilerledikçe anlıyoruz ki, teröristin kokpite girmesi ile uçağın Lars Koch tarafından vurulması arasında 40 dakikayı aşkın bir süre var ve bu süre de stadyumun boşaltılması için gerekli sürenin üstünde, yani uçağın vurulması yerine hızlı bir biçimde stadyum boşaltılabilirdi. Bununla beraber, müşteki olarak dinlenen ve uçaktaki yolculardan birinin eşinin ifadesi ile anlıyoruz ki, uçakta bulunan yolcular kokpite girmeyi başarmışlardır ve belki de terörist etkisiz hale getirebilecektir. Kaldı ki, bu iki halin gerçekleşmediği yani devletin sorumluluğunu yerine getirmediği (stadyumu boşaltmak) ve yolcuların da kendi çabaları ile teröristi durduramadığı halde, uçağın stadyuma çarpmasına 2 dakika kalmışsa bile, sanık Lars Koch sadece bir düğmeye basarak, 164 kişinin içinde bulunduğu bir uçağı vurma kararını tek başına verebilir mi?

Yazarla oyun hakkında yapılan röportajda Schirach, terörizmin zamanımızın en büyük problemi olduğunu ve hayatlarımızı, toplumumuzu ve düşüncemizi değiştirdiğini belirtiyor, bununla sadece yasalarla baş edemeyeceğimizi ve bunun ahlaki bir karar olduğunu vurguluyor. Oyun da tam olarak bu ahlaki tartışma üzerine ve hemen söyleyelim bu yanlış bir tartışma. Yazarın problemi (röportajında da belirttiği ve oyununda da ortaya koyduğu gibi) yasa ve ahlaki karşı karşıya koyması ve yeterli veri ve olasılıkları seyirciye sunmamasıdır. Schirach seyirci-

lere savaş uçağının pilotunun suçlu bulunduğu ve müebbet hapse mahkûm edildiği veya suçsuz bulunup özgür bırakıldığı İki alternatif sunuyor. Oysa gerçekte bir kişi suçlu bulunabilir, ama çok hafif bir cezayla ya da hiç ceza almadan yoluna devam edebilir. Bu yolla suç, suç olarak nitelenebilir ama suçlunun karşı karşıya olduğu trajik durum dikkate alınır. Bununla birlikte bazen zor durumlarda yaptığının suç olduğunu ve sonunda suçlu İlan edileceğini bilerek bazı İnsanlar sorumluluk alabilirler. Ancak bu durum varlığını değiştirmeyeceği gibi, olayda olduğu gibi "devletin sorumluluğu"nu da bertaraf edecek şekilde sonuçlandırılmamalıdır.

Terörün dünyada ve ülkemizdeki siyaseti ve toplumları belirleyici gücü Schirach'ın tartışmaya açtığı şeyi çok daha kritik kılıyor. En nihayetinde, Schirach savcının konuşmasını, ne kadar hukukun üstünlüğü, ne kadar İnsan onuru, ne kadar hukuk felsefesi metinlerine atıfta bulunarak, çok ikna edici şekilde hazırlamış olsa da, milliyetçilik ve vatanseverlik kavramları karşısında bir anda gücünü kaybediyor.

Dolayısıyla, terörizme karşı bireylerin kararları ile değişen sonuçlar ve kahramanlık hikâyeleri tek kelimeyle "anlamsız". Eğer bir çözüm Önerisi sunulmak İstenmekte ise, bu kanunların yeterli/yetersizliği değil, politikaların "doğruluğu/yanlışığı" olmalı, bu da tartışmaya açılmalıdır.

Lars Koch'un avukatının savunmasına baktığımızda da seyirciyi "provoke" eden olaylara atıfta bulunduğunu görüyoruz. Avukat,

11 Eylül 2001'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan uçaklı terör saldırısını ve buna benzer şekilde Almanya'da kaçırılan bir uçağın Avrupa Merkez Bankası'na saldırmakla tehdidine ilişkin terör saldırılarını örnek verir ve bu örnekler ile "kendimizi korumamız gerektiğini" öğrendiğimizi belirtir. Bunun üzerine 2005 yılında Hava Trafiği Güvenliği Kanunu çıkarıldığını ve buna göre "masum insanların bulunduğu yolcu uçaklarının silah olarak kullanıldığı hallerde savunma bakanının karar verebileceğini" ve milletvekillerinin çoğunun devletin insanları öldürmesine izin veren kararın lehine oy kullandığını belirtir. Yasanın kabulünden bir yıl sonra, Federal Anayasa Mahkemesi en önemli paragrafını kaldırır ve masum insanları diğer masum İnsanları kurtarmak için öldürmenin Anayasaya aykırı olduğunu ilan eder.

Savcı İse, birkaç örnek vererek aslında bir kişinin bu kararı vermesinin öyle basit olmadığını söylüyor. Örneğin, bir yük treni o sırada peronda bulunan ve içerisinde yüzlerce yolcu bulunan yolcu trenine doğru yol alıyor. Tren makaslarını değiştirerek, yük trenini yolcu trenine çarpmayacak şekilde yan raya geçirebilirsin, ama bu raylar üzerinde de beş mühendis çalışıyor. Beş adamı mı ya da yoksa çok daha fazla sayıda yolcu mu kurtarmalısın? Eğer bu nispeten basit gözüküyorsa, başka bir ihtimal daha var. Aynı yük treni, aynı yolcu trenine çarpmak üzere, bu kez rayları değiştirerek durdurma olanağın yok, ancak bir köprünün üzerinde-sin ve yanında da çok şişman bir adam var. Adamı raylara iterek yük treninin önüne düşürebilir ve treni durdurabilirsin. Ama

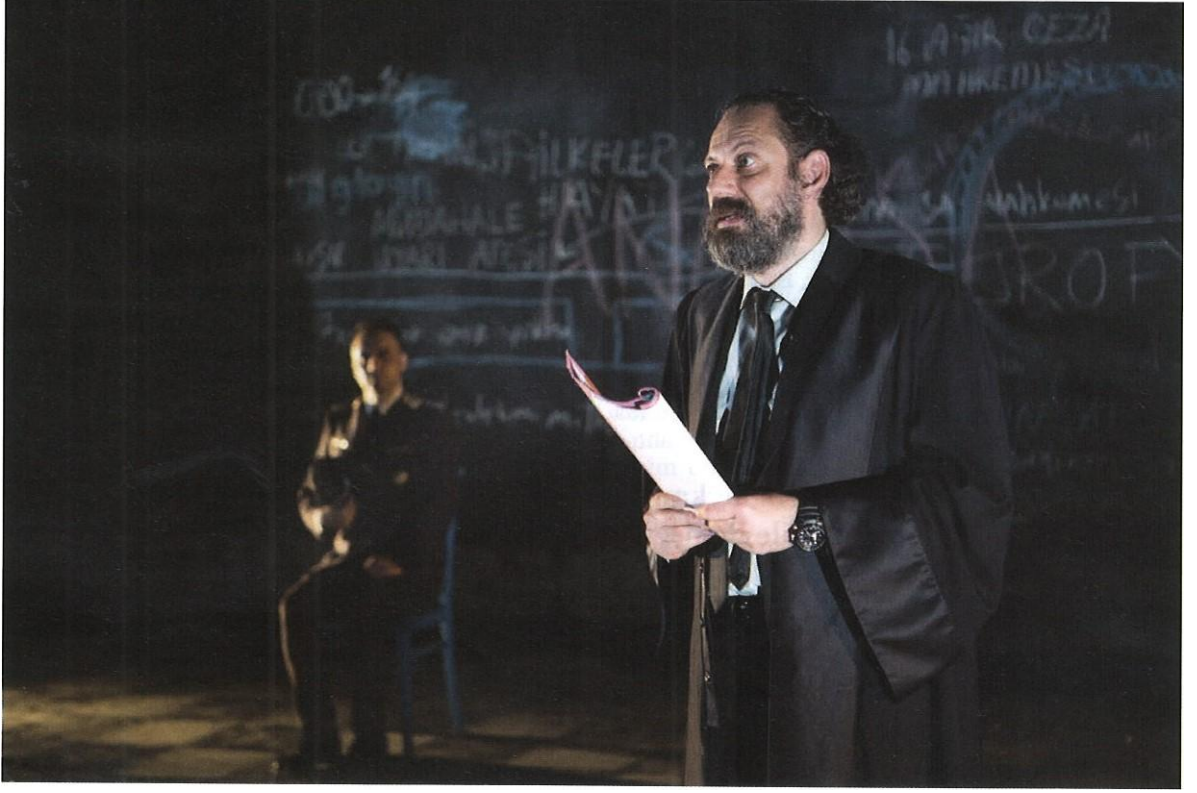
bunu yapmak için önce şişman adamı öldürmek zorundasın. Hala kolay mı? Savcı, insan onuru anlayışını dokunulmaz bir etik ilke olarak güçlendirmek için yukarıda bahsedilen tren İkilemini kullanmakta ve avukatın Anglo- Sakson hukukunu örnek vererek "kötünün iyisini" seçmek zorunda olduğunu söylemesine karşın, Kıta Avrupa'sı Hukukuna ve hukuk felsefesine dayanarak, bireysel vicdanların hukuku alt etmesine izin verilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Başkalarını öldürerek yaşam kurtarmak, istenmeden tercih edilen bir durum mudur? Yaşamlar arasında tercih yapılabilir mi, yaşam terazide tartılarak değerli - değersiz ilan edilebilir mi? Uçak yolcuları, daha fazla insanın kurtarılması için kendi yaşamlarını kaybetme dayanışmasında bulunmak zorunda mıdır? Mürettebat savaşta askerler gibi kendilerini feda etmekle mükellef midirler? Savaş uçağı pilotu Anayasa Mahkemesi'nin kararına rağmen vicdanının sesini dinleyip ölümler arasında tercih etmek durumunda mıdır?

Bu konuda düşündüklerimi Süddeutsche gazetesinden Heribert Prantl, "Terror als Popuüsten-Pomo" başlıklı yazısında çok İyi şekilde İfade etmiş: "Schirach ve ARD), izleyicileri yönlendirerek en Önemli hukuk prensibi olan insanlık onurunun çiğnenmesini sağladılar. Onlar, terörle ancak hukukun temel prensipleri çiğnenerek mücadele edilebileceğini, daha sonra bunun hukuki olarak legal ilan edilebileceği ön yargısını pekiştirdiler.

Bu, hukuki bir eğitim değil, hukukun İstismar edilmesi biçiminde bir yönlendirmedir.

Terörle ancak hukuku çiğneyerek mücadele edileceği hukukunun dayatılması anlamına

Oyun İçin hazırlanan bir web sitesinde (<http://terror.theater/>) gösteriyi sahneleyen

gelmektedir.

Schirach ve ARD'nin bu yöntemiyle bir başka sefere herhangi bir İşkenceci de suçsuz ilan edilebilir

Heribert Prantl aynı yazısında, kaçırılan 11 yaşındaki Jakob von Metzler'i kurtarmak için kaçırdığı iddia edilen kişiye İşkence tehdidinde bulunan polis Wolfgang Daschner'i örnek gösterir; bu kişi suçlu bulunmuş ama küçük bir ceza ile kurtulmuştur. Avrupa Adalet Divanı; devletin daha büyük kötülükleri engellemek için adaletten vazgeçemeyeceğine ve rehin alınan kişinin yerini öğrenmek için zanlıya kolunu kırarak veya elektrik vererek işkence yapılamayacağına karar vermişti. Devlet tehdit edemezdi, hiçbir şey işkenceyi haklı kılamazdı.

on altı ülkedeki 75 tiyatrodaki suçlu ve suçsuz olan kararların sayısını göstermektedir. 1.731 yargılamanın (sahnelenen oyun sayısı) sonucunda 1586 kez suçsuz (% 91,6) ve 145 kez suçlu kararı çıktı. Oy kullanan 492.108 jüri üyesinin (seyircinin) % 61.5'i suçsuz şeklinde oy kullandı (Tarih: 17.09.2018 .

Yazara aynı röportajda, gösterimlerin beraat (suçsuz) şeklinde sonuçlanmasının kendisini şaşırtıp şaşırtmadığı sorulduğunda Schirach "Hayır" yanıtını veriyor. "Sonuçta, pek çok insandan tasarruf etmek için daha az insanı feda etmenin daha iyi olduğunu söyleyen ilk düşüncemiz. Bu, normal hayatımızla örtüşüyor. Her yerde daha az kötüyü seçiyoruz. Fakat aslında, pilotu kınamamız ya da mahkûm edip etmediğimiz önemli

değildir; önemli olan, bu soruların ne kadar sıkıştırıldığına farkına varmamız.

Sordurduğu sorular, tartışmaya açtığı başlıklar bakımından önemli bir metin olduğu açık, ancak sonuçları bakımından hayal kırıklığına uğrattığı da doğrudur. Terör (gerçekten de 9001'den bu yana) ülkemizin ve dünyamızın en karanlık çıkmazlarından biri, ancak tamamen de uluslararası siyaset ve emperyalizmle birbirine göbekten bağlı. Dolayısıyla, terörizme karşı bireylerin kararları ile değişen sonuçlar ve kahramanlık hikâyeleri tek kelimeyle "anlamsız". Eğer bir çözüm önerisi sunulmak istenmekte ise, bu kanunların yeterliliği/ yetersizliği değil, politikaların "doğruluğu/ yanlışlığı" olmalı, bu da tartışmaya açılmalıdır.

Son mesajında "kokpite girdik, teröristi durdurmaya çalışıyoruz" diyen eşi uçakta olan kadının gözünden baktığımızda, eşinin devleti temsilen bir binbaşı tarafından öldürüldüğünü düşünmesi ve buna göz yumulduğunu görmesi mi daha iyidir, eşinin stadyumda terör saldırısı ile öldüğünü bilmesi mi? İkinci durum gerçekleşmiş olsa idi, yani (70.000 sayısı da gerçeklikten çok uzaktır) stadyumdaki seyircilerinin terör saldırısı sonrasında öldürülmesi gerçekleşmiş olsa idi, şunu sormayacak mıydık? Devlet neden koruma yükümlülüğünü yerine getirmedi? Devletlerin terörü önleyici tedbir yükümlülüğünü yerine getirmesi veya bir terör tehlikesi altında acil yöntemleri (stadyumu boşaltmak gibi) uygulaması yerine neden bu görevi bir insanın omuzlarına yıkıyoruz? ("Neden darbe teşebbüsünü, halkın sokağa çıkarak durdurmasını bekliyoruz" sorusu bunun bir başka biçimi) Terörle mücadele-

de (terörle mücadele adı altında) her şeyin mubah olduğunu söylediğimiz ya da bu sonuca çıkan bir yorum yaptığımızda, hukuk güvenliğinin de olmasını bekleyemeyiz. Türkiye'de son yıllarda olan tam da budur.

Dipnot

1. <https://vwww.goet.de/en/kui/tut/gen/tup/20848876.htm/>
2. <http://www.sueddentshe.de/medien/ard-themenabend-ler-ror-als-populisten-porn.1.3211228>
3. Çeviri: <http://vwww.yenihayat.de/216/10/31/teroer-ve-hukukun-nest.uenluegne/>
4. Tüm eleştirilerime rağmen, özellikle ülkemizde hukuk dışı karar mekanizmaların yargılamaları yönlendirdiği, "benden olmayanın düşman/teröris/terör yandaşı" olarak itham edildiği, devletin üstüne düşen sorumlulukları yerine getirmeyip bilakis halk milisleri yaratıldığı böyle bir dönemde "Vicdani ve ahlaki kararlar retçi kararlar" adı verilen kararların sonuçlarını da düşünmek adına, bir tartışmayı açması için ve yukarıda tüm eleştirileri de sunmama olarak sağladığı için ve en çok da Bakırköy Belediye Tiyatrosu'nun oyunu sahneleyişinin de görülesi olması nedeniyle izlenesi bir oyun olarak önermekteyim.